

Bazı Arşiv Belgelerinde ve Ahenk Gazetesi'nde ÇİN-JAPON SAVAŞI (1894-1895)

Yrd.Doç. Dr. Şayan Ulusan ŞAHİN

Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,Manisa

ÖZET

Çin-Japon savaşının sebebi , Kore yüzünden iki devletin çekişmesi gibi görünse de, asıl sebep Rusya ile Japonya'nın Çin üzerindeki hakimiyet mücadelesidir. Japonya, Rusya'nın Çin üzerinde, dolayısıyla Uzakdoğu'da hakim olmasını engellemek için Çin ile savaşarak, Rusya'dan önce burada etkili olmak ve Rusya'nın önünü kesmek istemiştir. Nitekim 1894-1895 yılları arasında olan bu savaş, Japonya'nın galibiyeti ile sonuçlanmış ve bölge üzerinde çıkarları çatışan Rusya ve Japonya'nın 1904-1905 savaşına zemin hazırlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Japon, Japonya, Çin, savaş, Uzakdoğu, Rusya, İngiltere.

Chinese-Japanese War in Some Archival Documents and in “Ahenk” (1894-1895)

ABSTRACT

Even though Chinese-Japanese conflict over Korea seemed to be the reason for Chinese-Japanese war, Russian-Japanese conflict over China was the real reason. In order to prevent Russia from establishing influence over China, and through it, over Far East, Japan fought with China. In fact, Japan derived victorious from the war of 1894-1895 and this set the ground for Russo-Japanese War of 1904-1905.

Key Words: Japanese, Japan, China, , war, Far East, Russia, England.

Giriş

1894-1895 yıllarında meydana gelen bu savaş, Japonya ve Çin'in Kore üzerindeki çıkarlarının çatışması sonucunda olmuştur. Japonlar Kore'deki Çin etkisini ortadan kaldırmak istemişlerdir. Diğer önemli bir sebep de, Japonya'nın Rusya'nın Büyük Okyanus'a açılmasını önlemek istemesiydi. Zaten daha sonra 1904-1905 yıllarında ortaya çıkan Rus-Japon savaşının sebebi de, Japonya'nın doğusundan, Rusya'nın da güneyinden inmek istediği Çin üzerindeki çatışmalardır. Özellikle de Mançurya gerek Rusya ve gerekse Japonya'nın iştahını kabartmaktaydı. Çünkü Mançurya, Rusya'nın döşeyeceği demiryolu güzergâhında, Japonya'nın ise kendi güvenliğini ve yayılmasını sağlaması için kontrolünde olması gereken bir bölgedeydi. Japonya'nın bu güvenliği de en çok Rusya'ya karşı alması gerekiyordu. Çünkü Rusya, Japon iç denizine bakan Vladivostok liman şehrini Uzakdoğu'daki üstünlüğünü kurmak ve devam ettirmek için kullanmaktaydı. Çin üzerindeki kavga da bir anlamda bu iki devlet arasında Uzakdoğu'daki nüfuz kavgasıydı. Bundan dolayıdır ki, 1894-1895

yıllarındaki Çin-Japon savaşının amacı Japonya'nın, Rusya'nın Çin üzerinde muhtemel bir nüfuz elde etme mücadelesini kırmak ve Rusya'dan önce Çin üzerinde etkin olmak olmuştur.

I. Savaşın Başlaması, Gelişmesi ve Diğer Devletlerin Tutumu

Araştırmamızın kaynaklarından olan arşiv belgelerinde, bu savaş karşısında diğer devletlerin tutumları hakkında da bilgi verilmektedir¹. Nitekim, Hariciye Nezareti'ne 26 Temmuz 1894'de Londra Elçiliği'nden gelen 323 numaralı tahrirâtın tercümesine göre; Kore meselesinden dolayı Çin ile Japonya arasındaki ihtilafı İngiltere yakından izlemiştir. İngiltere'nin bu yakın alakası taraflardan birisine karşı olan taraflığı, dostluğundan değil, Uzakdoğu'daki ticari menfaatlerinin ne olacağı ile ilgili olmuştur. Hatta İngiltere, "Lord Gemileri" ni oluşturarak bu gemilerin her iki taraf içinde çalışmasını teklif etmiştir. Buna karşılık Rusya'nın da bu dostluğun oluşmasını istememesinden dolayı, olaya müdahale edeceği söylentileri de bulunmaktaydı. Adı geçen tahrirâta göre, Kore, Çin'e tâbi' bir kraliyettir. Muhtariyetle yönetilmektedir. Ahalisinin Çinlilerle oldukça iyi münasebetleri vardır. Japonya ile de ticari münasebetleri çoktur ve Kore'de pek çok Japon bulunmaktadır. Çin ile Japonya arasındaki ihtilaf ta bundan ortaya çıkmaktadır. Japonya, Kore'nin iyi idare edilemediğini, bu sebeple Kore'deki Japonların bundan zarar gördüklerini, bu yüzden buraya müdahale etmek zorunda kaldığını iddia etmiştir. Nitekim, Japonya, Kore'ye ve Çin'e 25 maddelik ıslahâtı içeren bir layihâ tebliğ etmiştir. Ancak Çin bunu kabul etmemiştir. Tahrirâta ayrıca Çin ile Japonya'nın karşılaştırması da yapılmıştır. Buna göre, Japonya ordusu ve donanması Avrupa standartlarında olduğu için Çin'e galip gelecektir².

Diğer yönden, Çin ile Japonya arasındaki savaşın Avrupa'da karışıklık çıkarabileceği düşünüldüğünden, meseleyle yakından ilgilenen Rusya ve İngiltere'nin duruma müdahale etmeyecekleri ifade edilmiştir. Rusya'ya göre Kore üzerindeki Çin-Japon çekişmesi, Kore'nin statükosunun bozulmasına sebep olacaktır. Bunun için Rusya, gerek Çin ve Japonya'nın menfaatlerini, gerekse kendisinin Uzakdoğu'daki güvenliğini ve çıkarlarını tehlikeye düşürmemek için İngiltere ile bir ittifak yapmıştır. Ayrıca Fransa, Almanya, Amerika gibi Büyük Okyanus'ta ticari çıkarları olan devletler de bu anlaşmazlığı çözmek için her türlü girişimde bulunabileceklerini ifade etmiştir. Rusya'nın konuyla yakından ilgilenmesi ile ilgili olarak Journal de St.Petersburg gazetesinde bir makale yayınlanmıştır.³

Osmanlı Devleti'nin, Londra sefaretine ait 3 Ağustos 1894 tarihli iki tahrirâtında, Japonya'nın Çin'e savaş ilan ettiğini, ayrıca Kore açıklarında Kowchung isimli İngiliz nakliye vapurunun Japonya kruvazörü tarafından batırıldığı ifade edilmektedir. Bu durumun Japonya ile İngiltere arasında bir çatışmaya sebep olup olmayacağı konusundaki sorulara ise, Lord Kimberley bu olayın bir tesadüften kaynaklandığını, iki ülke arasında herhangi bir problemin olmadığını belirtmiştir. Aynı tarihli Washington sefaretinin 188 numaralı tahrirâtında da , Çin'in Rusya, Japonya'nın da İngiltere tarafından desteklendiği, buna karşılık

Amerika'nın tarafsızlığını korumak istediği belirtilmektedir. Bununla birlikte Amerika'nın Japonya'ya karşı tutumunun daha yakın olduğu eklenmektedir. Ayrıca Amerika, Japonya'nın Kore üzerinde idari olarak değil ticari bakımdan hakim olmasını ümit etmekte olduğu, bu sebeple Avrupa devletleri ile birlikte hareket etmek istediği önemle vurgulanmaktadır⁴.

İngiltere'nin resmi gazetesi olan "London Gazette" de yayınlanan bir ilave de, bu savaşta İngiltere'nin tarafsız kalacağı, savaş sırasında da İngiltere'nin nüfuzu altında olan liman, körfez ve karasularında uygulanmak üzere bir beyannamenin hazırlandığı ve ilân edildiği belirtilmektedir. Bu beyannameye göre, İngiltere her iki devlet ile dostça ilişkiler içinde bulunmaktadır. Gerek Çin gerekse Japonya'daki İngiliz tüccarlarının çıkarlarını ve mevcut durumlarını korumak İngiltere'nin görevidir. Bu beyanname İngiltere ile münasebette bulunan yabancı devletler arasında bir savaş çıktığında İngiltere tebaasının haklarının korunmasına dairdir. Ayrıca, Çin-Japon savaşında bu iki devletin İngiltere'de veya sömürgelerinde nasıl davranacaklarına dair maddeleri de içermektedir⁵.

13 Ekim 1894 tarihli ve 51 numaralı tahrirâtta , Avusturya'nın, bu savaşta tarafsızlığını ilan ettiği belirtilmektedir. 11 Mayıs 1859 tarihli Avusturya tebaasının herhangi bir savaş çıktığında durumunun nasıl olacağına dair ilân edilmiş olan beyanname bu savaş ile birlikte tekrar ilân edilmiştir. 20 Ekim 1894 tarihli Paris sefaretinin 241 numaralı tahriratında ifade edildiği üzere, Fransa savaşta tarafsızdır. Fransa, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında meydana gelen 93 Harbi sırasında tarafsızlığını ilân ettiğine dair olan 6 Mayıs 1877 tarihli bir beyannamenin bu savaş içinde geçerli olduğunu ilan etmiştir. Roma sefaretinin 20 Ekim 1894 tarihli, 355 numaralı tahrirâtında ise İtalya'nın savaşta tarafsız kalacağı belirtilmektedir⁶.

Görüldüğü üzere, devletler bu savaşta tarafsızlıklarını korumak istemişlerdir. İngiltere ve Rusya her ne kadar tarafsızlıklarını ilân etseler de zaman içerisinde hangi tarafta olduklarını hissettirmişlerdir. Rusya, Japonya'nın Uzakdoğu'da kendisine rakip olacağını gördüğünden ve Çin üzerinde kendisinin de çıkarları olduğundan Çin'i, İngiltere ise Rusya'nın gücüne güç katmasını istemediği için Japonya'yı desteklemiştir. Böylece İngiltere, Japonya ile Rusya'nın önünde tampon bir devlet oluşturmak istemiştir.

Sonuçta savaşı Japonya kazanmıştır. Basındaki haberler, değerlendirmeler de Japonya'nın bu savaştan galip çıkmasından sonraki dönemde artmıştır. Daha önceki yazılar savaşın başladığına dairdir. Çin ile Japonya arasındaki savaşın Japonya'nın galibiyeti ile sonuçlanmasından sonra, makalelerin, yorumların arttığını görmekteyiz. Çünkü savaşın başlama sebebinin yanında, savaşın sonucu çok daha önemlidir. Bölge üzerinde Japonya'nın etkisinin ne olacağı, Çin'in nasıl bir durum içinde olacağı, bu bölge üzerinde etkin olmak isteyen Rusya'nın nasıl bir siyaset izleyeceği gibi konular üzerinde pek çok değerlendirmeler yapılmıştır.

Türk basınında bu savaş ile ilgili pek çok yazı yayınlanmıştır⁷. Gerek Çin gerekse Japonya'nın askeri gücü hakkında bilgiler verilmiştir. İki ülkenin kuvvetleri arasında geçen muharebeler hava şartlarına kadar ayrıntılı olarak verilmiştir. Özellikle de Times gazetesine gönderilen telgraflar dikkate alınmıştır⁸.

Çin askerlerinin teslim olması hakkında bir haber, Tokyo'dan Japonya'nın Amerika elçisine gönderilen 14 Şubat 1895 tarihli bir telgrafta bildirilmiştir. Yine Pekin'den gönderilen 15 Şubat tarihli başka bir telgrafta da, Çin hükümdarının Japonya ile yapılacak sulh için bir murahhas tayin ettiği bildirilmektedir. Çin devleti adına Amiral Ting tarafından teklif edilen teslim şartlarının Japonya devleti adına Amiral İto tarafından kabul edildiği, ancak daha sonra Amiral Ting'in aldığı mağlubiyetlerden dolayı "telef-i nefis" ettiği için yerine Çin savaş gemilerinin tek önemli sorumlusu olan İskoçyalı Maklour'un getirildiği ve Maklour'un askeri mühimmâtın tamamını Japonlara vererek Çin'in Japonya'ya teslim olduğu belirtilmektedir⁹. Bu arada barış görüşmeleri için girişimler devam ederken Çin ile Japonya arasındaki mücadeleler devam etmektedir¹⁰. Neticede Çin ile Japonya arasında barış görüşmeleri 21 Mart'ta başlamış ve Çin heyeti Japonya'nın Hiroşima şehrinde Mikado tarafından kabul edilmiştir. Görüşmelerin olumlu sonuçlanmasına engel olabilecek sebep olarak Japon ordusunun önde gelenlerinin muhalefeti gösterilmektedir. İfade edildiğine göre bunların amacı, zafer kazanmış olan Japon ordusunun Çin'in başkenti olan Pekin'e ulaştıktan sonra barış görüşmelerine başlanmasıdır. Hatta bu isteklerini Japon parlamentosuna bir muhtıra ile bildirmişlerdir¹¹. Hiroşima'ya gelen Çin heyeti herhangi bir netice elde edemeden geri dönmüştür. Daha sonra Çin tarafından bir elçi barış görüşmeleri için görevlendirilmiştir. Ancak bundan da bir sonuç çıkmamış ve iki taraf arasındaki mücadele devam etmiştir¹².

Avrupa devletlerinin tutumu dikkat çekicidir. Avrupa, Japonya'nın Çin'den bir yer ele geçirerek bu bölge üzerinde nüfuz sahibi olması konusunda ittifak halindedir. Bunun sonucunda Avrupalı devletler, Japonya'ya Formoz Adası'nın bırakılmasına, savaş tazminatı verilmesine ve Kore'nin bağımsız olmasına razı olmuşlardır. Buna karşılık Avrupa devletlerinin isteği ise, Avrupa'nın Çin'de serbestçe ticaret yapabilmesi ve şimdiye kadar bu konuda Çin ile Avrupa arasında yapılan anlaşmaların fesh edilmesi, Avrupa'nın Çin ticareti ile ilgili olarak Japonya ve Çin ile yeni bir anlaşmanın yapılmasıydı. Bu amaca yönelik olarak İngiltere, Fransa ve Rusya Uzakdoğu'da bulunan deniz kuvvetlerini çoğaltacaklardır. Bunun üzerine Çin imparatoru da, şimdiye kadar sadece Berlin'de orta elçi düzeyinde bir elçi bulundurduğunu, bundan sonra Avrupa devletleri nezdinde ayrı ayrı büyükelçilikler açacağını, bu devletlerin de Pekin'de büyükelçilikler açması için talepte bulunacağını, şimdiye kadar yabancı elçileri huzuruna kabul etmezken bundan sonra kabul edeceğini açıklamıştır¹³. Ancak daha sonra İngiltere'nin Çin ile Japonya arasında yapılacak olan anlaşmadan farklı bir durum ortaya çıkması konusunda bazı çekinceleri olduğunu görmekteyiz. Ahenk, Tan gazetelerinin resmi kaynaklardan aldığı bir habere göre, İngiltere'nin, Japonya'nın Çin'in belli bölümlerinde nüfuz sahibi olmakla yetinmeyeceği, Mançurya'yı talep edeceği kanaatinde olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple İngiltere, Japonya'nın Çin ile olan görüşmelerinin dikkatli bir şekilde takip edilmesini istemektedir. Çünkü şimdiye kadar olan barış görüşmelerinde Çin, Avrupa devletlerine herhangi bir bilgi vermemiştir. Üstelik Çin elçisi Çin hükümeti adına Japonya ile yapılacak bütün anlaşmaları hükümetine haber

vermeden kabul veya red etme yetkisine sahiptir. Bu durum karşısında Çin elçisi Japonya'nın isteklerini kabul eder ve Çin de Avrupa'nın haberi olmadan bunu onaylarsa o zaman Avrupa'nın buna müdahale etmesi gerekecektir. İngiltere böyle bir endişeyi taşımaktadır. Endişesinin temelinde de Japonya'nın çok önemli bir mevkiye olan Mançurya üzerinde nüfuz sahibi olmasıdır. Bu arada Rusya'da Uzakdoğu'da bulunan deniz kuvvetlerini arttırmaktadır¹⁴.

Paris'te yayınlanan bir gazetede , Japonların Çin karşısında başarılı oldukları, kendisine “veled-i semavi” unvanını veren Çin imparatorunu mağlup ettikleri ifade edilmektedir¹⁵. Böylece Japonlar “alem-i medeniyetin yeni kahramanları” olmuşlardır¹⁶.

II. Savaşın Sonucu ve Etkileri

Neticede Çin-Japon savaşı Japonya'nın galibiyeti ile bitmiş ve iki devlet arasında yapılan müzakereler neticesinde barış kabul edilmiştir¹⁷. Japonya'nın elde ettiği zafer pek çok Avrupa basını tarafından övgüyle bahsedilirken bazıları tarafından farklı olarak görülmüştür. Bu gruba göre, bazı yayın organlarının Japonya'nın Çin savaşından sonra Avrupa devletlerine bile kafa tutabilecek duruma geldiğinin ifade edildiği, oysa Japonya'nın galibiyetindeki gerçeklerin daha farklı olduğu belirtilmektedir. Onlara göre, Çin'in yeterli ve güçlü silah ve gemileri yoktu. Japonlar savaşta güçlü, muntazam ordularla ve yetenekli, donanımlı komutanlarla karşılaşmadılar. Bu sebeple Japonların galibiyetinin pek de abartılmaması gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü karşılarında zayıf bir Çin ordusu bulmuşlar ve Japonlar için onları yenmek zor olmamıştır. Bu gruba rağmen Japonya'nın galibiyetinin küçümsenemeyecek kadar önemli olduğu görüşünü savunanlar çoğunluktadır¹⁸.

Yapılan anlaşma sonucunda şu kararlar alınmıştır:

1. Çin'in hakimiyetinde ve savaşın sebebi olan Kore bağımsızlığını kazanmıştır.
2. 36.000 km. araziye ve 6 milyon nüfusa sahip olan Formoz adası Japonya'nın eline geçmiştir.
3. Piskador adaları da Japonya'ya verilmiştir.
4. Japonya yedi kıta zırhlı savaş gemisi almıştır.
5. Japonya 15 milyon liralık savaş ganimeti elde etmiştir.
6. Japonya'ya 110 milyon İngiliz lirası savaş tazminatı verilmiştir.
7. Yabancılara kapalı olan Çin limanları dünya ticaretine açılmıştır.

Almanya, Fransa ve Rusya Japonya'ya barışın yapılması için bunları teklif etmişlerdir. Bunun nedeni Japonya'nın Mançurya ve Pör Arthur'da hakim olamamasıdır. Japonya da kendisine verilenleri kabul ederek Mançurya ve Pör Arthur üzerinde hak iddia etmemiştir. Çin imparatoru Almanya, Fransa ve Rusya'nın anlaşmanın sağlanmasında gösterdikleri çaba ve ilgi üzerine, bu üç devlete Çin imparatorunun teşekkürlerini sunmak üzere bir heyeti Petersburg'a göndermiştir¹⁹.

Bu arada Formoz adasında karışıklıklar meydana gelmiştir. Adanın Japonlara verilmesine karşı çıkan “Karabayraklılar” adı verilen askerler adada

karışıklıklar çıkarmışlardır. Japonlar da bunun üzerine adaya asker göndermiştir. Karabayraklılar'a yerli halk da katılınca bunların oluşturdukları derme-çatma birliklerle Japon askerleri çatışmalara girmiştir. Neticede Formoz adasının valisi adanın Japonlara bırakılması ile ilgili anlaşmayı imzalayıp yürürlüğe sokunca olaylar da yatışmıştır²⁰.

Ancak kısa bir süre sonra olayların tekrar başladığını görmekteyiz. Japonlar Formoz'daki Karabayraklılar'a karşı Piskador'da toplanmaya başlamışlardır. Karabayraklılar Japonlara karşı isyan etmişlerdir. Avrupa devletleri meselenin tam yatışmış iken tekrar ortaya çıkmasından, dolayısıyla da Japonya'nın bölge üzerindeki etkinliğini daha fazla arttırmasından çekindiği için İngiltere Formoz'a asker göndermiştir²¹. Formoz'un yerli ahali ise Japonlara karşı koymaya devam etmiştir. Bunların Çin valisi tarafından desteklendiği belirtilmiştir. Özellikle de Karabayraklılar'ın isyanın gittikçe artmasından dolayı Japonya hassa ordusunu buraya göndermiştir²². Bu arada Japonya kendisine Çin tarafından verilecek olan savaş tazminatının Londra'da verilmesini Çin'den talep etmiştir²³. Bütün bu gelişmeler olup biterken Rusya, Japonya'nın deniz gücünü arttırmasından rahatsız olmaktadır²⁴. Çünkü Japonya kendisine bu bölge üzerinde rakip olabilecek duruma gelmektedir. Her iki devletin de Çin'in Mançurya bölgesi üzerinde emelleri vardır. Hatta Rusya'nın, Japonya'nın Çin savaşından Mançurya'yı elde etmemesi için diğer Avrupa devletleri ile birlikte hareket etmesinin altında da bu sebep yatmaktadır. Nitekim 1904-1905 Rus-Japon savaşının en önemli sebebi, iki devletin Çin'in bu bölgesi üzerinde nüfuz elde etmek istemesidir.

Formoz'daki bu hareketlerde kontrol altına alındıktan sonra Japonya Çin'e Hayazaki'yi elçi olarak²⁵, Formoz adasında da bir idare teşkil ederek bunun başına da Kont İto'yu atamıştır²⁶. Kont İto daha sonra Avrupa'ya Japonya devleti adına birçok savaş gemisi sipariş etmek için gitmiştir²⁷.

Çin ve Japonya arasında ilişkilerin düzelmeye başladığını iki devlet arasında ticaret müzakerelerinin yapılmaya başlamasından anlamaktayız²⁸. Ayrıca artık gazetelerde savaş bittiği için savaşın sonuçlarına yönelik yorumlar yapılmaya başlanmıştır. Mesela, Ahenk bir Alman gazetesinden aldığı habere göre, her iki tarafında askeri gücü, zayiâtı verilmiş, savaşta her iki tarafın askerlerinde ortaya çıkan koleradan bahsedilmiştir. Bu hastalığın Rusya'nın Vladivostok liman şehrine de yayıldığı ve şehrin karantinaya alındığı Rusya içişleri bakanlığı tarafından ilân edilmiştir²⁹. Bu arada Formoz'daki olaylar yatışmış gibi görünse de devam ettiği yolunda haberler de alınmaktadır. Hatta Japonlara karşı yapılan isyana kadınların da katıldığı bildirilmektedir³⁰. Ancak bunlar Çin ve Japonya'nın savaştan sonra denizcilikte gelişmek için Avrupa'ya otuz kadar kişiyi göndermelerini engellememiştir³¹. Üstelik Japonya, İngiltere'ye³² ve Amerika'ya³³ savaş gemileri siparişi vermektedir. Londra'da yayınlanan İngiltere'nin önde gelen yayın organlarında, Japonya'nın deniz gücünü arttırmaya kararlı olduğu, bunun için İngiltere'ye pek çok gemi siparişi verdiği, böylece Japonya'nın Uzakdoğu'da ve Büyük Okyanus'un kuzey kesiminde etkin olacağı, buraların kısa bir süre sonra Japonya'nın nüfuzuna gireceği üzerinde önemle

durulmaktadır. Japonya yeni savaş gemileri için İngiliz, Alman, Fransa tersanelerine birçok sipariş verirken, bir yandan da Yokohama tersanesinde gemi yapımını hızlandırmaktadır³⁴.

Formoz'daki karışıklıklara bir de Kore eklenmiştir. Japonya hükümeti halkına bu karışıklıklar sona erinceye kadar Kore'ye gitmemelerini bildirmiştir³⁵. Formoz'daki karışıklıklar ise 1896'nın başlarında da devam etmiştir³⁶. Hatta bu karışıklıklar devam ederse, Japonların yerli halka karşı olumsuz tutumları yüzünden Japonların adadan atılacakları düşünülmektedir³⁷.

Japonya'nın Çin savaşından sonra etkinliğinin arttığını görmekteyiz. Buna örnek olarak Danimarka³⁸ ve Almanya³⁹ ile yaptığı ticaret anlaşmasını verebiliriz. Ayrıca Japonya'ya fen ve diğer alanlarda inceleme yapmak için bir İngiliz-Amerikan heyetinin geleceği, bunlara Fransız heyetinin de katılacağı haberleri de basında yer almıştır⁴⁰.

Çin-Japon savaşından sonra Japonya'nın Uzakdoğu'daki önemi ve etkinliği dünya devletleri tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. Özellikle Japonya'nın artık Uzakdoğu'da söz sahibi olacağını anlayan Rusya bundan çok rahatsız olmuş ve bu bölge üzerinde Japonya'nın karşısına çıkacağını anlamıştır.

Japonya'nın Uzakdoğu'da etkin olacağını en önemli bir göstergesi de, Japonya ile Amerika'nın Çin-Japon savaşından kısa bir süre sonra Hawaii adası üzerinde gerginlik yaratacak bir anlaşmazlığa düşmesidir⁴¹. Bu gerginliğin sebebi, Hawaii'nin Amerika'nın idaresine bırakılmasıdır. Japonya bunu şiddetle protesto etmiştir⁴². Hatta meselenin iki devlet arasında bir çatışmaya dönüşeceği düşünüldüğünden, Amerika'nın donanmasından bir amirali bölgeye göndereceği Daily Telegraph gazetesi tarafından bildirilmiştir⁴³. İngiltere Japonya'nın bu itirazının dikkate alınması gerektiğini ve Amerika'nın mevcut kaidelere uyması gerektiğini belirtmiştir⁴⁴. Japonya ise itirazına bir cevap beklemektedir⁴⁵. Bu arada İspanya ile bir ittifak yapmak için görüşmeler yapan Japonya⁴⁶, Hawaii konusunda İspanya'nın desteğini almıştır⁴⁷.

Japonya'nın Hawaii meselesi karşısındaki itirazı ve kesin tavrı Amerika'ya geri adım attırılmıştır. Adanın Amerika'ya ilhakı tasdik edilmediği için, Amerika adanın işlerine karışmayacağını bildirmiştir⁴⁸. Amerika'nın bu tavrı Japonya'nın artık Çin-Japon savaşından sonra bölge üzerinde etkin olduğunu göstermektedir. Amerika'nın bu konudaki düşüncesi de böyledir. Amerika tarafından, Japonya'nın deniz üzerinde birinci derecede bir devlet olmaya çalıştığı, bunda başarılı olacağı, bunun Amerika ve Rusya tarafından dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁹. Bunların doğrultusunda Uzakdoğu'da yeni gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Almanya, Fransa ve Rusya Uzakdoğu için bir ittifak yapmışlardır. Buna karşılık da İngiltere'nin Japonya ve Amerika ile bir ittifak yapma girişiminde olduğu belirtilmektedir. Bu haberlere karşı Amerika tarafından bir açıklama yapılmıştır. Buna göre Amerika, böyle tehlikeli bir ittifaka katılmayı düşünmemektedir. Çünkü Uzakdoğu'yu Sibiryaya demiryolu ile Avrupa'ya bağlamayı düşünen Rusya'nın bu girişimi Amerika tarafından onaylanmaktadır. Bu demiryolunu Mançurya'dan geçirmeyi düşünen Rusya'nın bu girişimi

Amerika'nın hiçbir menfaatına ters düşmemektedir. Bundan dolayı İngiltere'nin Japonya ile yapacağı ittifaka katılmasının şüpheli olduğu ifade edilmiştir⁵⁰.

Çin-Japon savaşının Japonya'nın galibiyeti ile bitmesinin ardından görüldüğü gibi Uzakdoğu üzerinde etkin olma ve özellikle de Japonya'ya karşı ne yapılabileceği konusu üzerinde durulmaya başlanılmıştır.

Çar II.Nikola bir açıklamasında Uzakdoğu'daki gelişmelerden endişe duyduğunu, Lord Hamilton da İngiltere ile Rusya'nın Uzakdoğu'da şimdiye kadar önemli bir anlaşmazlığa düşmediklerini, ancak son gelişmelerden sonra iki ülke ilişkilerinin zıt düşmeye başladığını ifade etmiştir. Ayrıca İngiltere'nin Uzakdoğu'daki tutumuna karşı Rusya ile Fransa arasında bir ittifak yapılacağı belirtilmektedir. Rusya'nın endişelerine İngiltere ile Japonya arasında bir ittifak yapıp yapılmadığı da eklenmiştir⁵¹. Rusya bu merakını 1902'de yapılan İngiltere-Japonya anlaşmasında giderecektir. Çünkü İngiltere Rusya'nın Çin'e girerek güneye inmesini istemiyordu. Japonya'nın da Çin'i yenmesinden sonra bunu engellemek için Japonya tarafında olmayı kendi çıkarları açısından uygun görmüştür.

Bismark'ın İngiltere-Japonya ittifakının sonuçlarına dair "Hamburg Havadisi" adlı gazetede iki makalesi yayınlanmıştır. Bu makaleler Uzakdoğu ile ilgilidir. Bismark bu yazılarında; "Japonya Aksa-yı Şark'ta İngiltere'nin Avrupa'da tuttuğu meslek gibi bir meslek ittihaz etmek istiyor. Daha doğrusu İngiltere'nin Avrupa'da oynadığı rolü Japonya Münteha-yı Şark'ta oynamak arzusunda bulunuyor. Eğer bu iki hükümet ittifak eder ise her meselede, her hadisede Avrupa devletlerine arzularını, meramlarını tervîc ettirebileceklerdir. Binaenaleyh, Avrupa gözünü açmalı, dikkat etmelidir.

İngiltere işleri altüst etmeye, işleri altüst edip kendisine büyük bir menafi' temin eylemeye muktedirdir.

Japonya'ya gelince: Çin'den aldığı tazminatın kısm-ı azamını donanma inşasına sarf ediyor. Donanmasını, kuvve-yi bahriyesini muttasıl-ı tezyide çalışıyor! Hiç şüphe etmeyiniz ki az bir müddet içinde Japonya denizde ikinci derecede bir devlet olacaktır. İşte o zaman Avrupalılar sakınmalıdır!"⁵² şeklinde görüşlerini ve endişelerini ifade etmektedir.

Zaten Çin-Japon savaşından sonra Uzakdoğu'daki dengeler değiştiğinden ve bu bölge yeni gelişmelere açık bir hale geldiğinden, artık Uzakdoğu üzerinde yukarıda belirttiğimiz gibi çeşitli ittifaklar ortaya çıkmaya başlamış, yeni yeni fikirler ortaya atılmaya başlamıştır.

Özellikle de Kore ve Mançurya üzerinde yoğunlaşmakta olan bu düşüncelerden birisi, Çin için, Kore'nin Japonya'nın eline geçmektense bağımsız olarak kalmasıdır. Bilindiği üzere Çin-Japon savaşından sonra Kore bağımsız olmuştur. Rusya için de Mançurya dolayısıyla Kore de çok önemliydi. Bu sebeple Rusya, burasının gittikçe güçlenen Japonya'nın elinde olmasını istemiyordu⁵³. Nitekim Japonya deniz gücünü arttırmak için elinden geleni yapmaktaydı. Japonya Çinlilere karşı elde ettiği zaferin tarihi olan 1895'den 1905'e kadar olan on yıllık süre için İngiltere, Almanya, Fransa ve Amerika'ya bol miktarda savaş gemisi siparişi vermiştir. Japonlara göre bu siparişin sebebi, Japon donanmasının

Avrupa donanmasının toplam gücü kadar olması gerekliliğidir. Çünkü Uzakdoğu'da Rusya, Almanya ve Fransa donanmaları toplanırsa Japonya'nın deniz gücü bunlara yeterli gelmez. Üstelik herhangi bir durumda Japonya İngiltere ile ihtilafli bir duruma düşerse Japonya'nın Uzakdoğu'daki durumu tehlikeye düşebilir. Bundan dolayı Japonya donanmasını güçlendirmek zorundadır. Böylece, Japonya adalarına olabilecek herhangi bir saldırıda Japonya'nın buna karşı koyması kolay olacaktır⁵⁴. Japonya bunun için ülkelere verdiği siparişlerin yanında, Almanya ve Fransa'ya son sistem askeri gelişmeleri incelemesi için bir ekip de göndermiştir⁵⁵. Japonya'nın donanmasını güçlendirmek için bu kadar gayret göstermesi basında diğer devletlerin donanması ile karşılaştırılmasına yol açmıştır. 1897 tarihli bu istatistiğe göre, İngiltere sahip olduğu savaş gemileri ile birinci sıradadır⁵⁶. Dolayısıyla donanma gücünde İngiltere başı çekmektedir. Japonya'nın da donanmasını güçlendirmek istemesi ve İngiltere ile bir ittifak yapması ihtimali diğer devletleri oldukça rahatsız etmektedir. Özellikle Rusya, Uzakdoğu'da karşısına çıkacağından emin olduğu Japonya için endişe duymaktadır.

Çin-Japon savaşından sonra artık Japonya ve Rusya arasında ilişkiler gittikçe gerginleşmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, Rusya Japonya'nın artan gücünün kendisinin Uzakdoğu'daki etkinliğini kıracağını ve Japonya ise, Rusya'nın Uzakdoğu'da etkin olmasını istememekteydi. Özellikle de bu iki devlet, Çin dolayısıyla da Mançurya üzerindeki emellerinin bir diğer devlet tarafından engellenmesini istememekteydi.

Nitekim bu dönemden sonra artık Rusya ve Japonya arasında savaş rüzgarlarının estiğini görmekteyiz. Kore'de meydana gelen karışıklıklar yüzünden Rusya'nın, Kore'deki Japon tüccarlarının haklarını koruyarak ve Rusya'nın Japonya ile yaptığı anlaşmaya riayet ederek Kore'ye asker çıkaracağı haberleri gündemdedir⁵⁷. Yine Japonya'nın Kore ile ilişkilerini kestiği ve Kore'ye ilan-ı harp edeceği gibi haberler yayımlanmaktadır⁵⁸. Kore'de Rusya'nın etkisiyle Japonya'ya, Kore'deki posta idarelerinin kapanmasını isteyen bir nota göndermiştir. Japonya bunu kabul etmemiştir⁵⁹. Ayrıca Japonya Çin'e (Pekin'e), Çin ordusunun yenilenmesi için muallimler göndermiştir. Japonya'nın Çin ile arasında bu konuya dair herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen böyle bir harekette bulunması Avrupa devletlerini özellikle de Rusya'yı rahatsız etmiştir⁶⁰. Japonya'nın Çin galibiyetinden sonra, Çin üzerindeki etkinliklerini arttırdığı görülmektedir. Japonya bir ticaret şirketi kurarak, bu şirket ile Çin'in ticaret ve sanayisini inceleyerek Japonya adına bir yarar sağlamaktır. Japonya'daki yirmi kadar şirkette bu yeni şirket ile birleşmiştir. Bunlar Çin'i on şubeye ayırarak, demiryolu sınırları, deniz yolları, kanallar, madenler, Japon ihracatının gelişimi, bankalar, Japon ticaret müzeleri ve pazarlarının kurulması gibi konularda inceleme yapacaklardır⁶¹. Bunun yanında Japonya, Çin üzerinde İngiltere'yi gücendirecek herhangi bir hareketten kaçınmaktadır⁶². İngiltere'de Çin meselesinde Japonya'nın fiilen iştirak etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü İngiltere'ye göre, Çin'e yakın ve Uzakdoğu'da etkin olan devlet Japonya'dır⁶³. İngiltere'nin Çin meselesinde Japonya'yı desteklemesine karşı, Rusya'nın da

bölgedeki durumunun göz önüne alınması gerektiğini ifade eden pek çok yazı da yayımlanmıştır. Bunlarda da daha çok İngiltere'nin Uzakdoğu'da bir Rus nüfuzu istemediği, bu sebeple Japonya'yı desteklediği ifade edilmektedir⁶⁴. Bununla birlikte, İngiltere'nin Japonya'nın Çin'e asker sevkini desteklemesinin akıllı bir hareket olmadığı yönünde de yazılar yayımlanmıştır. "Newyork Herald" gazetesinde yayınlanan bir makaleyi aktaran Ahenk te; Çin'de asayişin temini işinin Japonya'ya bırakılmasının tehlikeli sonuçlar doğurabileceği, Japonya'nın büyük bir gelişme kaydettiği, Japonya'nın Çin'de güçlenmesinin sebebinin Çin değil Rusya olduğu ve Japonya'nın Çin'i yendikten sonra kendisi için asıl büyük düşman olarak gördüğü ülkenin Rusya olduğu belirtilmektedir⁶⁵. Ayrıca Japonya'nın , İngiltere ile olan ilişkilerini de dengede tutmak istediği anlaşılmaktadır. Çünkü Japonya, İngiltere'nin, Japonya'nın Çin'e buradaki olayları bastırmak için daha büyük bir askeri kuvvet göndermek isterse, kendisinin yardım edebileceği yönündeki teklifini nazik bir şekilde geri çevirmiştir⁶⁶.

Sonuç

Görüldüğü gibi Japonya, Çin galibiyetinden sonra Çin'deki gücünü korumak ve arttırmak için gayret göstermektedir. Çünkü Japonya için asıl tehlike Rusya idi ve zaten Çin üzerinde etkin olmak istemesinin sebebi de Rusya'nın Çin'de etkili olmasını engellemektir. Dolayısıyla kendi güvenliğini de böylece korumuş olacaktır. Çin-Japon savaşının en büyük sebebi Rusya'nın Çin üzerinde ve Uzakdoğu'da egemen olmasını önlemektir. Bu savaştan Japonya'nın galip çıkması ve Çin'e hakim olması Rusya'yı rahatsız etmiştir. Üstelik Japonya'nın İngiltere'den de destek alması bu rahatsızlığı iyice arttırmıştır. Nitekim, bütün bu gelişmeler Rus-Japon savaşının çıkmasına zemin hazırlamıştır. Rusya, geleneksel politikası olan "sıcak denizlere inme" siyasetini Boğazlar yoluyla gerçekleştiremeyince, bu kez kendisine yeni bir yol aramış, bulduğu yol da Uzakdoğu olmuştur. Vladivostok Limanı'ndan Japon iç denizine açılmak isteyen Rusya, Çin üzerinde de hakim olarak Uzakdoğu'da etkili olmak istemiştir. Ancak hiç ummadığı bir devlet bu bölgede karşısına çıkmıştır. Bir Uzakdoğu ülkesi olan Japonya, kendi güvenliğini ve geleceğini korumak için Rusya'nın bu amacına engel olmuştur. Bu iki devletin Çin üzerindeki çıkar çatışmasının temelindeki asıl unsur da budur. Sonuçta, Rusya beklemediği bir dirençle karşılaşmış, yenilerek tekrar Boğazlar siyasetine dönmüştür.

Rusya'nın Uzakdoğu'da Japonya'ya yenilmesi, Osmanlı Devleti'nde hem büyük bir sevinçle, hem de endişeyle karşılanmıştır. Çünkü, Rusya gibi bir dev, Japonya gibi bir ülkeye yenilmiştir. Bu durum endişeyle karşılanmıştır. Çünkü, Uzakdoğu'da önü kesilen Rusya tekrar Boğazlar siyasetine geri dönerek, Osmanlı Devleti üzerindeki emellerine devam etmiştir.

¹ Bu belgeler, **Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hariciye Siyasi Kısım Evrakı Kataloğu** (HR.SYS.), 382/13 numaralı katalogda bulunan belgelerdir. Araştırmamızda kullanılan bu belgelerin sayısı pek çok olmakla beraber, adı geçen katalogda belge numaraları sadece HR.SYS.382/13 olarak verilmiştir. Bu sebeple belgeler kullanılırken sadece bu numara verilmiştir.

İstişâre Odası derkenarı'nda, belgelerin tarafsızlık ilkesine riayet edilerek okunduğu, Fransa, Almanya, Avusturya, Rusya, İtalya, Amerika'nın Çin-Japon savaşı karşısındaki tavrı ve tutumlarının ne olduğu hakkındaki bilgileri içerdiği ve bu belgelerin Fransızca tercümelemleri ile birlikte hazırlanıp, sunulduğu ifade edilmektedir.

² **BOA**, HR.SYS. 382/13. Bkz:EK-1.

³ **BOA**, HR.SYS.382/ 13. Bkz:EK-2.

⁴ **BOA**, HR.SYS. 382/ 13.

⁵ **BOA**, HR.SYS. 382/ 13. Bkz: EK-3.

⁶ **BOA**, HR.SYS. 382/ 13.

⁷ Bu araştırmamızda Türk basınından Ahenk'te yazılar çoğunlukta olduğundan Ahenk Gazetesi'ndeki yazıları ele aldık. **Ahenk**: İzmir gazetesi olan Ahenk'in kurucusu Hizmet gazetesinin de kurucusu olan Tevfik Nevzat'tır. İmtiyaz sahibi İsmail Sıtkı, daha sonraları Cevriye İsmail'dir ve gazete kapanıncaya kadar Cevriye İsmail yerini korumuştur. Başyazarı ise İdris Şinasi, İbn-i Hazım Ferid, Cumhuriyet'ten sonra Süleyman Şevket ve en son olarak Mehmet Şevki olmuştur. Mehmet Şevki bu görevi 1928'e kadar devam ettirmiştir. Ahenk, 22 Şubat 1895 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Yaklaşık 35 yıllık bir yayın hayatından sonra 1930 yılında kapanmış olmalıdır. Ahenk gazetesinin yayınlandığı süre zarfında hiç kesintiye uğramadan çıkmış olması dikkat çekicidir. Bunun sebebi olarak izlediği suya sabuna dokunmayan politikasıdır diyebiliriz. bkz: İlknur Hepşerbetçiler, **Ahenk Gazetesi Bibliyografyası(1895-1908)**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Bornova, 1981, s. IV; VI; XII; Mehmet Dilbaz, **Ahenk Gazetesi Bibliyografyası(1914-1930)**, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Bornova, 1983, s.2-3-4.

⁸ “Çin ile Japonya”, **Ahenk**, 28 Şubat 1895, nr.3, s.3.

⁹ “Çin ile Japon”, **Ahenk**, 7 Mart 1895, nr.5, s.3.

¹⁰ “Çin ile Japon”, **Ahenk**, 18 Mart 1895, nr.8, s.3.

¹¹ “Hariciye”, **Ahenk**, 4 Nisan 1895, nr.12, s.3.

¹² “Hariciye (Çin ile Japon)”, **Ahenk**, 8 Nisan 1895, nr.13, s.3.

¹³ Ayn.yer.

¹⁴ “Hariciye(Çin-Japon)”, **Ahenk**, 18 Nisan 1895, nr.16, s.3.

¹⁵ Ayn.yer.

¹⁶ “Hariciye(Çin ile Japon), **Ahenk**, 8 Nisan 1895, nr.13, s.3.

¹⁷ “Hariciye”, **Ahenk**, 9 Mayıs 1895, nr.22, s.3-4.

¹⁸ Yenişehirlizade Halid Eyüb, “Hariciye”, **Ahenk**, 20 Mayıs 1895, nr.25, s.2-3.

¹⁹ Ayn.yer.; “Hariciye(Çin-Japon)”, **Ahenk**, 14 Kanun-u sani 1896, nr.91, s.3.

²⁰ “Hariciye”, **Ahenk**, 17 Haziran 1895, nr.31, s.3.

²¹ “Japonya”, **Ahenk**, 8 Temmuz 1895, nr.37, s.3.

²² “Hariciye”, **Ahenk**, 12 Ağustos 1895, nr.47, s.3.

²³ “Hariciye”, **Ahenk**, 5 Ağustos 1895, nr.45, s.3.

²⁴ Ayn.yer.

²⁵ “Hariciye (Çin ve Japonya)”, **Ahenk**, 26 Ağustos 1895, nr.51, s.3.

²⁶ “Hariciye”, **Ahenk**, 30 Ağustos 1895, nr.52, s.3.

- ²⁷ “Hariciye (Çin ve Japonya)”, **Ahenk**, 9 Eylül 1895, nr.55, s.4.
- ²⁸ “Hariciye(Çin-Japon)”, **Ahenk**, 13 Eylül 1895, nr.56, s.3; “Hariciye(Çin ve Japon)”, **Ahenk**, 27 Eylül 1895, nr.60, s.3.
- ²⁹ “Hariciye”, **Ahenk**, 13 Eylül 1895, nr.56, s.3.
- ³⁰ “Hariciye”, **Ahenk**, 16 Eylül 1895, nr.57, s.3; “Japon”, **Ahenk**, 21 Teşrin-i evvel 1895, nr.67, s.3.
- ³¹ “Hariciye”, **Ahenk**, 22 Eylül 1895, nr.59, s.3.
- ³² “Hariciye”, **Ahenk**, 27 Kanun-u evvel 1895, nr.86, s.3.
- ³³ “Havadis-i Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 28 Kanun-u evvel 1312 (M), nr.176, s.3.
- ³⁴ “Havadis-i Hariciye (Japonya-Çin)”, **Ahenk**, 17 Kanun-u evvel 1313(M), nr.427, s.3; “Havadis-i Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 23 Kanun-u evvel 1313, nr.432, s.3.
- ³⁵ “Japonya”, **Ahenk**, 25 Teşrin-i evvel 1895, s.3.
- ³⁶ “Hariciye (Japon)”, **Ahenk**, 21 Kanun-u sani 1896, nr.93,s.2.
- ³⁷ “Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 3 Kanun-u evvel 1312(M), nr.165, s.3.
- ³⁸ **Ahenk**, 2 Kanun-u evvel 1895, nr.79, s.3.
- ³⁹ “Hariciye”, **Ahenk**, 17 Nisan 1896, nr.116, s.4.
- ⁴⁰ “Hariciye (Amerika)”, **Ahenk**, 2 haziran 1896, nr.127, s.3.
- ⁴¹ “Havadis-i Hariciye (Japonya)”, **Ahenk**, 29 Mayıs 1313(M), nr.254, s.3; “Havadis-i Hariciye(Amerika-Japonya)”, **Ahenk**, 2 Temmuz 1313(M), nr.283, s.3.
- ⁴² “Havadis-i Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 10 Haziran 1313 (M), nr.264, s.3; “Havadis-i Hariciye(Japonya-Amerika)”, **Ahenk**, 17 Haziran 1313(M), nr.271, s.3.
- ⁴³ “Havadis-i Hariciye(Amerika-Japonya)”, **Ahenk**, 12 Temmuz 1313(M), nr.296, s.3; “Havadis-i Hariciye (Amerika-Japonya)”, **Ahenk**, 2 Ağustos 1313(M), nr.310, s.3.
- ⁴⁴ “Havadis-i Hariciye (Amerika-Japonya)”, **Ahenk**, 19 Haziran 1313(M), nr.272, s.3.
- ⁴⁵ “Havadis-i Hariciye(Amerika-Japonya)”, **Ahenk**, 22 Temmuz 1313(M), nr.300, s.3.
- ⁴⁶ “Havadis-i Hariciye(İspanya-Japonya)”, **Ahenk**, 15 Temmuz 1313(M), nr.294, s.4; “Havadis-i Hariciye(İspanya-Japonya)”, **Ahenk**, 17 Temmuz 1313(M), nr.296, s.4.
- ⁴⁷ “Havadis-i Hariciye(Amerika-Japonya ve Hawaii Meselesi)”, **Ahenk**, 3 Temmuz 1313(M), nr.274, s.3-4.
- ⁴⁸ “Havadis-i Hariciye(Amerika-Japon)”, **Ahenk**, 30 Temmuz 1313(M), nr.307, s.3.
- ⁴⁹ “Havadis-i Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 31 Temmuz 1313(M), nr.308, s.3.
- ⁵⁰ “Havadis-i Hariciye (Aksa-yı Şark Vukuatı)”, **Ahenk**, 4 Kanun-u sani 1313(M), nr.443, s.3.
- ⁵¹ “Havadis-i Hariciye (Aksa-yı Şark Umuru)”, **Ahenk**, 21 Kanun-u sani 1313(M), nr.457, s.3.
- ⁵² “Havadis-i Hariciye (İngiltere ile Japonya)”, **Ahenk**, 26 Şubat 1313(M), nr.483, s.3.
- ⁵³ “Havadis-i Hariciye (Aksa-yı Şark)”, **Ahenk**, 12 Mart 1314(M), nr.495, s.3.
- ⁵⁴ “Havadis-i Hariciye (Aksa-yı Şark Vukuatı)”, **Ahenk**, 17 Mart 1314(M), nr. 499, s.4.
- ⁵⁵ “Havadis-i Hariciye(Japonya)”, **Ahenk**, 18 Kanun-u evvel 1898, nr.712, s.3.
- ⁵⁶ “Havadis-i Hariciye(Düvel-i Muazzama-yı Bahriye)”, **Ahenk**, 18 Şubat 1899, nr.761, s.4; daha sonraki yıllarda da Japon donanmasının ne kadar güçlendiğine dair bilgilerde verilmiştir: 5 büyük zırhlı, 13 kruvazör, 17 torpil gemisi, 10 torpido geçeri, 5 top çeker.: “Havadis-i Hariciye (Japonya Donanması)”, **Ahenk**, 13 Haziran 1900, nr.1160, s.3.
- ⁵⁷ “Havadis-i Hariciye (Japonya)”, **Ahenk**, 26 Kanun-u sani 1899, nr.745, s.3.
- ⁵⁸ “Havadis-i Hariciye (Japonya ve Kore)”, **Ahenk**, 24 Mart 1900, nr.1096, s.3.
- ⁵⁹ “Havadis-i Hariciye”, **Ahenk**, 31 Mart 1900, nr.1102, s.3.
- ⁶⁰ “Havadis-i Hariciye (Japonya ve Çin)”, **Ahenk**, 27 Mart 1900, nr.1098, s.3.
- ⁶¹ “Havadis-i Hariciye (Çin-Japonya)”, **Ahenk**, 4 Nisan 1900, nr.1105, s.3.

⁶² “Havadis-i Hariciye (Japonya’nın Vaziyeti)”, **Ahenk**, 27 Haziran 1900, nr.1172, s.3.

⁶³ “Havadis-i Hariciye (Çin Mesailinde Japonya’nın Mevkii’ Ne Olacak?)”, **Ahenk**, 14 Temmuz 1900, nr.1187, s.3.

⁶⁴ “Havadis-i Hariciye (Çin’de Japonya’nın Müdahalesi)”, **Ahenk**, 17 Temmuz 1900, nr.1189, s.3; “Havadis-i Hariciye (İngiltere ile Japonya)”, **Ahenk**, 18 Temmuz 1900, nr.1190, s.3.

⁶⁵ “Havadis-i Hariciye (Çin’de Japonya Politikası)”, **Ahenk**, 21 Temmuz 1900, nr.1193, s.3.; bu arada Japonya’nın Çin’e asker, malzeme sevkıyatının sürmekte olduğu ve Japonya ordusunun sayısal verileri de bildirilmektedir.:“Havadis-i Hariciye (Japonya’nın Sevkıyat-ı Askeriyesi)”, **Ahenk**, 19 Temmuz 1900, nr.1191, s.3.; “Japonya Ordusu”, **Ahenk**, nr.1195, s.3.

⁶⁶ “Havadis-i Hariciye (İngiltere ve Japonya)”, **Ahenk**, 11 Ağustos 1900, nr.1211, s.3.